

JAMG'ARMANI IQTISODIYOTDAGI O'RNI

Rishton tuman 2- son politexnikumi biznes asoslari fani o'qituvchisi

Nazirova Ozodxon Farxodovna

email. nazirovaozoda5@gmail.com

ANNOTATSIYA Ushbu maqolada jamg'arma tushunchasining iqtisodiy mohiyati, uning mikro, mezo va makro darajadagi ahamiyati keng yoritilgan. Aholi, korxona va davlat miqyosida jamg'arma madaniyatining shakllanishi va rivojlanishi iqtisodiy barqarorlik va o'sishning muhim omili sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, jamg'arma va investitsiya o'rtasidagi bog'liqlik, bank tizimi orqali resurslarni safarbar qilish, moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash kabi jihatlar nazariy va amaliy misollar asosida tahlil qilinadi. O'zbekiston iqtisodiyoti misolida mavjud imkoniyatlar, dolzarb muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar berilgan. Maqola jamg'arma siyosatining rivojlanishi uchun zarur bo'lgan tizimli yondashuv va islohotlarning ahamiyatini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar Kichik biznes, iqtisodiy, rivojlanish, o'sish, texnologiyalar, mamlakat;

ANNOTATION This article explores the economic essence of savings and highlights its significance at the micro, meso, and macro levels. The formation and development of a savings culture among individuals, businesses, and governments are examined as key factors in ensuring economic stability and sustainable growth. The interconnection between savings and investment, the mobilization of resources through the banking system, and the role of savings in enhancing financial security are analyzed through both theoretical insights and practical examples. Using Uzbekistan's economic landscape as a case study, the paper outlines current opportunities, pressing challenges,

and policy recommendations for improvement. The article emphasizes the importance of a systematic approach and reforms in the development of effective savings policies.

Key words Small Business, Economic, Development, Growth, Technology, country;

KIRISH Bozor iqtisodiyoti sharoitida moliyaviy barqarorlik va barqaror o'sishning asosiy omillaridan biri — bu aholining, biznes subyektlarining va davlatning moliyaviy resurslardan oqilona foydalanishidir. Ayniqsa, jamg'arma tushunchasi va uning iqtisodiyotdagi o'rni global miqyosda ham, milliy darajada ham dolzarb ahamiyat kasb etadi. Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi (XVJ) va boshqa moliyaviy institutlarning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, aholi va xususiy sektor tomonidan shakllantirilgan jamg'armalar davlat iqtisodiyotining ichki investitsiya salohiyatini oshiradi, inflyatsion xavflarni kamaytiradi va moliyaviy xavfsizlikni mustahkamlaydi.

Jamg'arma deganda — mavjud daromadlarning ma'lum qismini kelajakda foydalanish yoki kutilmagan holatlarga tayyor turish uchun saqlab qo'yilishi tushuniladi. Bu harakat nafaqat individual darajada, balki iqtisodiyotning barcha ishtirokchilari — yirik korxonalar, kichik va o'rta biznes, davlat muassasalari uchun ham strategik ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasining 2030 yilgacha bo'lgan rivojlanish strategiyasida aholining moliyaviy savodxonligini oshirish va jamg'arma madaniyatini rivojlantirish alohida ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan.

Shuningdek, iqtisodiy nazariyada jamg'arma va investitsiya o'rtasidagi bog'liqlik asosiy omil sifatida e'tirof etiladi. Masalan, J.M. Keynes o'zining "Ish bilan bandlik, foiz va pulning umumiy nazariyasi" asarida jamg'armani investitsiya faoliyatining asosiy manbai sifatida ko'rsatadi. Bu fikr zamonaviy iqtisodiyotda ham dolzarbligini yo'qotmagan. Aholining tejamkorlik darajasi ortgan sari, banklar va moliyaviy institutlar ko'proq resurslarga ega bo'ladi, bu esa o'z navbatida kreditlash hajmining oshishiga olib keladi va investitsiya muhitini yaxshilaydi. Bundan tashqari, jamg'arma madaniyati — bu shunchaki pulni tejash emas, balki moliyaviy mas'uliyat, uzoq muddatli rejalashtirish va iqtisodiy mustaqillik madaniyatini anglatadi. Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, jamg'arma odatlari erta yoshlikdan shakllantiriladi va bu jarayonga ta'lim tizimi faol jalb etiladi. Misol uchun, Germaniya, Yaponiya yoki Janubiy Koreya kabi mamlakatlarda jamg'arma ko'rsatkichlari juda yuqori bo'lib, bu mamlakatlarning moliyaviy barqarorligiga asosiy turtki bo'lgan.

O'zbekiston sharoitida esa, so'nggi yillarda aholi va tadbirkorlar orasida jamg'arma tushunchasiga bo'lgan qiziqish ortib bormoqda. Raqamli bank xizmatlarining rivojlanishi, mikrojamg'arma tizimlarining ommalashuvi, pensiya va investitsiya fondlarining paydo bo'lishi bu jarayonni tezlashtirmoqda. Ammo, bu borada hali ham muhim muammolar mavjud — moliyaviy savodxonlikning past darajasi, inflyatsiyaviy xavflar, norasmiy sektorning kengligi va boshqa omillar jamg'arma madaniyatining to'liq shakllanishiga to'sqinlik qilmoqda. Shu sababli, ushbu maqolada jamg'armaning iqtisodiyotdagi o'рни, uning aholi va biznes uchun qanday foydali jihatlari borligi, davlat siyosatidagi roli, shuningdek, mavjud

muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi. Maqolaning nazariy asoslari klassik va zamonaviy iqtisodiy nazariyalar, amaliy jihatlar esa O'zbekiston va xorijiy mamlakatlar tajribasi asosida yoritiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI Jamg'arma tushunchasi va uning iqtisodiy kategoriyasi sifatidagi o'rni. Jamg'arma — bu iqtisodiy subyektlar (aholi, korxonalar, davlat) tomonidan daromadlarining iste'mol qilinmagan, lekin kelajakdagi ehtiyojlar yoki investitsiyalar uchun zaxirada saqlanadigan qismini anglatadi. Bu tushuncha iqtisodiy kategoriyalar ichida muhim o'rin tutadi, chunki u jamiyatlardagi umumiy moliyaviy muomalaga, iste'mol va investitsiya muvozanatiga bevosita ta'sir qiladi. Iqtisodiy nazariyada jamg'arma va investitsiya o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash uchun quyidagi asosiy formuladan foydalaniladi:

$$S=IS = IS=I$$

Bu yerda: S — jamg'arma miqdori
I — investitsiyalar miqdori Demak, iqtisodiy o'sish investitsiyalar hajmiga, investitsiyalar esa, o'z navbatida, jamg'arma salohiyatiga bog'liqdir.

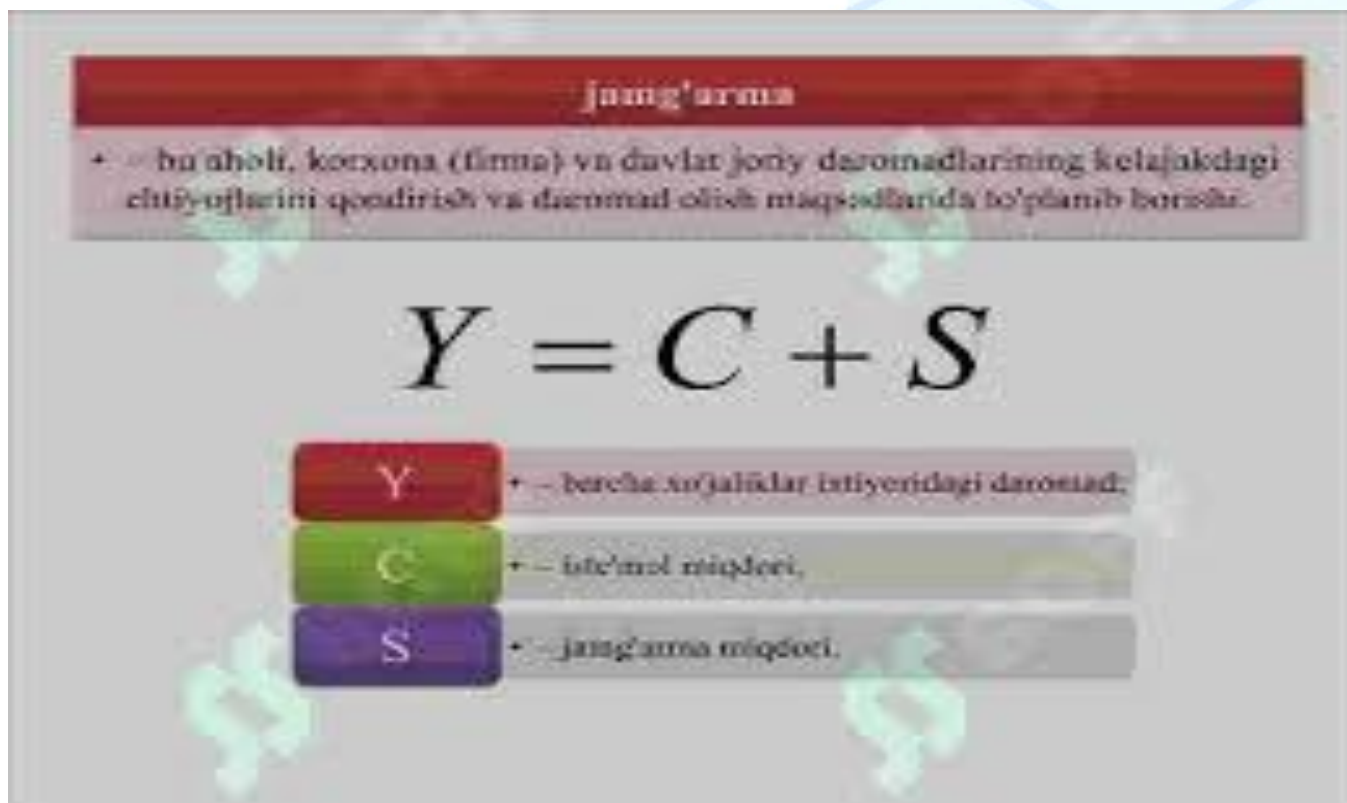

Jamg'armaning mikroiqtisodiy o'rni (aholi va uy xo'jaliklari darajasida).

Aholi darajasida jamg'arma quyidagi iqtisodiy afzalliklarni beradi; Moliyaviy barqarorlik: Inson o'zining kutilmagan xarajatlarini (kasallik, ishsizlik, tabiiy ofatlar) moliyaviy zaxira hisobidan qoplashi mumkin. Iste'molni optimallashtirish: Shaxsiy jamg'arma odati insonni daromaddan yuqori darajada yashashdan saqlaydi, moliyaviy mas'uliyatni kuchaytiradi. Uy-joy va ta'lim uchun investitsiyalar: Yirik xarajatlar (masalan, uy sotib olish yoki farzandlar ta'limi) ko'pincha uzoq muddatli jamg'armalarga asoslanadi.

Pensiya tayyorgarligi: Yoshlikda shakllantirilgan jamg'armalar keksa yoshdagi moliyaviy mustaqillikni ta'minlaydi.

O'zbekistonda 2024-yil yakunlariga ko'ra, aholining bank omonatlaridagi jami mablag'i 80 trln so'mdan oshgan bo'lib, bu ko'rsatkich yildan-yilga o'sib bormoqda. Bu moliyaviy savodxonlik ortib borayotganining amaliy ko'rsatkichidir.

Korxona va biznes subyektlari darajasida jamg'armaning roli. Korporativ darajada jamg'arma — bu daromadlarning bir qismini kompaniya ehtiyojlari yoki

rivojlanish loyihalari uchun zaxira qilish demakdir. Uning afzalliklari quyidagicha: Likvidlik xavfsizligi: Kutilmagan pul oqimlaridagi uzilishlarga nisbatan tayyor turish imkonini beradi. Korxona jamg'armasi orqali yangi texnologiyalar, ishlab chiqarish liniyalari yoki xizmatlar joriy qilinadi. Moliyaviy mustaqillik: Tashqi kreditlarga kam ehtiyoj tug'iladi, foiz to'lovlar kamayadi. Masalan, rivojlangan davlatlarda yirik kompaniyalar har yili sof foydaning 10-30% gacha qismini reinvestitsiya uchun jamg'armaga ajratadi. Bu amaliyot ularning bozordagi raqobatbardoshligini oshiradi.

Jamg'armaning makroiqtisodiy darajadagi ahamiyati. Davlat darajasida jamg'arma quyidagi funksiyalarni bajaradi: Ichki investitsiya manbai: Ichki jamg'armalarning hajmi iqtisodiyotning o'zini o'zi moliyalashtirish salohiyatini belgilaydi. Pul-kredit siyosatining samaradorligi: Bank tizimidagi omonatlar hajmi o'sishi bilan iqtisodiyotga yo'naltiriladigan kreditlar hajmi oshadi. Valyuta barqarorligi va inflyatsiyaga ta'sir: Jamg'arma darajasi yuqori bo'lgan davlatlarda iste'mol bosimi kamayadi, bu inflyatsiyani jilovlaydi. Tashqi iqtisodiy shoklarga (neft narxining tushishi, global inqirozlar) qarshi turishda davlat jamg'armalari (masalan, Stabilizatsiya fondlari) muhim rol o'ynaydi.

Misollar:

Norvegiya — 1.5 trillion dollarlik davlat neft jamg'armasi orqali nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlamoqda, balki kelajak avlodlar uchun ham resurs saqlamoqda.

Singapur — Temasek va GIC jamg'arma fondlari orqali global aktivlarga investitsiya qiladi, milliy boylikni ko'paytiradi.

O'zbekistonda jamg'arma siyosati va rivojlanish istiqbollari. So'nggi yillarda O'zbekistonda jamg'arma bo'yicha bir qancha ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda:

Aholi uchun ommaviy moliyaviy savodxonlik kurslari tashkil etilmoqda, Tijorat banklari tomonidan foydali omonat turlari (onlayn depozitlar, muddatli omonatlar) joriy etilmoqda; Pensiya jamg'armalari va investitsiya fondlari bozorini rivojlantirish bo'yicha qonunchilik ishlari olib borilmoqda.

Lekin bu borada hal qilinishi lozim bo'lgan muammolar ham mavjud: Qishloq hududlarida bank xizmatlarining yetarli emasligi inflatsiya darajasi jamg'arma qiymatini yemirishi mumkinligi, norasmiy sektor kengligi tufayli aholining barcha qatlamlarida jamg'arma qilish imkoniyatining cheklanganligi.

XULOSA VA TAKLIFLAR Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki Jamg'arma — har qanday iqtisodiyotda barqarorlik, o'sish va xavfsizlikni ta'minlovchi muhim omillardan biridir. Ushbu maqolada ko'rib chiqilganidek, jamg'arma faqatgina shaxsiy darajada emas, balki korxona va davlat miqyosida ham moliyaviy barqarorlikni yaratishga xizmat qiladi. U kelajakdagi noaniqliklarga tayyor turish, investitsiya salohiyatini shakllantirish va iqtisodiy xavflarga qarshi turish vositasidir.

Mikroiqtisodiy darajada — ya'ni aholi va xonadonlar darajasida — jamg'arma moliyaviy intizom, rejalashtirish va o'z hayot sifati ustidan nazoratni mustahkamlovchi vositadir. Aholining jamg'arma odatlari ortishi bilan ularning kreditlarga qaramligi kamayadi, iqtisodiy mustaqillik darajasi esa ortadi. Korporativ (mezoiqtisodiy) darajada esa, jamg'arma korxonalarga ishlab chiqarishni kengaytirish, innovatsiyalarni joriy etish va bozordagi o'z raqobatbardoshligini oshirish imkonini beradi. Xususan, O'zbekistonda kichik va o'rta biznes subyektlari uchun jamg'arma madaniyatini rivojlantirish, ularni ichki moliyalashtirishga o'rganish iqtisodiyotning diversifikatsiyasini ta'minlaydi.

Makroiqtisodiy darajada jamg'arma mamlakatning ichki investitsion resurslarini kengaytiradi, tashqi qarzlarga qaramlikni kamaytiradi va iqtisodiy suverenitetni mustahkamlaydi. Bu davlatga global iqtisodiy o'zgarishlarga bardosh berish imkonini beradi. Masalan, Norvegiya, Singapur yoki Qatar kabi davlatlar strategik jamg'arma fondlari orqali milliy iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlab kelmoqda. O'zbekiston sharoitida jamg'arma siyosatini yanada rivojlantirish uchun quyidagi ustuvor yo'nalishlar dolzarb hisoblanadi:

Moliyaviy savodxonlikni oshirish: Maktab, kollej va oliy o'quv yurtlarida moliyaviy ta'limni kuchaytirish orqali yosh avlodda jamg'arma madaniyatini

shakllantirish. **Bank tizimi islohotlari:** Aholi uchun qulay va ishonchli omonat xizmatlarini kengaytirish, ayniqsa, chekka hududlarda. **Raqamli moliyaviy texnologiyalarni rivojlantirish:** Onlayn platformalar orqali jamg'arma qilishni osonlashtirish. **Davlat tomonidan rag'batlantirish mexanizmlari:** Omonatga soliq imtiyozlari, davlat kafolati, subsidiya yoki grant tizimlari orqali aholi va biznesni jamg'armaga undash. **Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash:** Inflyatsiyani nazorat qilish va milliy valyutaning barqarorligini saqlab qolish orqali jamg'armaning haqiqiy qiymatini asrash.

Xulosa qilib aytganda, jamg'arma — bu iqtisodiy yuksalish va mustahkam taraqqiyot sari qo'yilgan asosli qadamdir. U nafaqat iqtisodiy resurs, balki strategik yondashuv, ijtimoiy madaniyat va moliyaviy erkinlikning timsolidir. Shu sababli, barcha darajalarda — shaxsiy, biznes va davlat miqyosida — jamg'arma madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida qaralishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.O'zbekiston Respublikasi Qonunlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning asarlari.

2.O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 11-noyabrdagi «O'zbekiston Respublikasining Markaziy banki to'g'risida»gi Qonuni.

3.O'zbekiston Respublikasining “Banklar va bank faoliyati to'g'risida”gi Qonuni, 1996 yil 25 aprel.

4.O'zbekiston Respublikasining “Tadbirkorlik va tadbirkorlik faoliyati kafolatlari to'g'risida”gi Qonuni. – T.: 14 aprel 1999 yil.

5. “Bank tizimini yanada erkinlashtirish va isloh qilish borasidagi chora-tadbirlar to'g'risida”. “Xalq so'zi” gazetasi, 2000 yil 21 mart.

6. Faxriddin B., No'monbek A. ABS SISTEMASI BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNING TORMOZ SAMARADORLIGINI

MATEMATIK NAZARIY TAHLILI //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2024. – Т. 4. – №. 1. – С. 333-337.

7.Qurbonazarov S. et al. ANALYSIS OF THE FUNDAMENTALS OF MATHEMATICAL MODELING OF WHEEL MOVEMENT ON THE ROAD SURFACE OF CARS EQUIPPED WITH ABS //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – Т. 4. – №. 8. – С. 45-50.

8.Xuzriddinovich B. F. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILNI TORMOZ PAYTIDA O 'ZO 'ZIDAN VA MAJBURIY TEBRANISHLARINI TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRINI TAHLIL QILISH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 47. – №. 4. – С. 81-87.

9. Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O 'RGANISH.

10. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABS BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Academic research in educational sciences. – 2024. – Т. 5. – №. 5. – С. 787-791. 11.Каршиев Фахридин Умарович, Н.Абдуқаҳоров ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ//<https://www.iupr.ru/6-121-2024>
https://www.iupr.ru/_files/ugd/b06fdc_15c4798c874a4ddab326a52bd3af34ea.pdf?index=true

12. Абдуқаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ УЧИТЬСЯ //Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 377-386.

13. Каршиев Ф. У., Абдуқаҳоров Н. ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-2 (121). – С. 1142-1145.

14. Xusinovich T. J., Ro‘zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O‘RGANISH.

15. Farxadjonovna, Bekimbetova Elmira, and Abduqahorov No‘monbek. "STARTING ENGINES AT LOW TEMPERATURES." Multidisciplinary Journal of Science and Technology 5.2 (2025): 83-87.

16. Xusinovich, Turdialiyeв Jonibek, and Mo‘minov Nurali Ro‘zibayevich. "M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O‘RGANISH."

17. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Bank xizmatlari ommabopligini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” Qarori, 23.03.2018 y.

18. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011 yil 24 avgustdagi “Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish uchun qulay ishbilarmonlik muhitini shakllantirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-4354- sonli Farmoni. "Экономика и социум" №10(113)-2 2023 www.iupr.ru 274

19. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Tadbirkorlik maqsadlarida foydalanish uchun davlat mulki obyektlarini sotishni jadallashtirish va uning tartib-taomillarini yanada soddalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi Farmoni. 2017 yil 17 yanvardagi PF-4933-son.